

АГРАРЕН УНИВЕРСИТЕТ гр. ПЛОВДИВ	
Вх. № <u>ЖОФЕ</u>	Дело № <u>40</u>
Получено на <u>24.10.2020</u>	

РЕЦЕНЗИЯ

върху дисертационен труд за получаване на научна степен "доктор на науките" по: област на висше образование 3.0. "Социални, стопански и правни науки", професионално направление 3.8. "Икономика", научна специалност - "Икономика и управление".

Автор на дисертационния труд: доц. д-р Петър Борисов Борисов
доцент в катедра "Мениджмънт и маркетинг" при Аграрен университет, гр. Пловдив

Тема на дисертационния труд: Стратегическо планиране на конкурентоспособността на лозаро-винарския сектор

Рецензент: проф. д.и.н. Асен Иванов Конарев, 3.0. "Социални, стопански и правни науки", определен за член на научното жури със заповед № РД-16-798 от 08.10.2020 г. от Ректора на АУ.

1. Кратко представяне на кандидата

Доц. д-р П. Борисов е роден на 17 март 1980 г. Висшето си образование получава през 2003 година в АУ - Пловдив специалност "Аграрна икономика". След това продължава образованието си като докторант в същия университет, като през 2008 година получава образователна и научна степен "доктор" по шифър 05.02.21.

Преподавателска дейност осъществява основно в две организации:

- Аграрен университет - Пловдив
- Частен професионален колеж "Омега" - Пловдив

Извършвал е сравнително интензивна научно-изследователска дейност, което се потвърждава от участието му в осем значими проекта. За кратък период е бил ръководител на обособено звено "Център за трансфер на технологиите" към ИЗК "Марица" - Пловдив.

В биографията на доц. д-р П. Борисов ми прави впечатление следното:

- Висока концентрация на научните интереси в четири основни области на изследване;
- Дълготрайният изследователски интерес към проблемите на лозаро-винарския сектор;
- Значимият консултантски и практически опит

2. Актуалност на проблема

Оценявам като висока и значима актуалността на разработвания в дисертационния труд проблем. Доц. д-р П. Борисов убедително разкрива еволюцията на теоретичния модел на конкурентоспособността, като акцентира върху:

- класическата доктрина
- теорията за маркетинговия подход
- теорията за знанието (иновациите) като конкурентно определящ фактор
- теорията за социалната отговорност (в съвременния и аспект)
- теорията за екологосъобразността

На тази основа той формира съвременен концептуален модел за тройната спирала в развитието на лозаро-винарския сектор, интегриращ конкурентоспособността със социалната отговорност и опазването на околната среда. Когато представя конкурентоспособността като сложно обществено явление, дисертантът по естествен начин достига до четворната спирала, като включва политическите аспекти. По модела на четворната спирала светът преминава от икономика на знанието към икономика на обществото.

Оценявам темата на дисертационния труд като ясна, точна и конкретна. По този начин доц. д-р П. Борисов добре е формулирал границите на съдържанието и обема на научната разработка. По моя преценка основният научен проблем е следствие от предизвикателства, възникнали при предходни научни изследвания. Като познава добре обекта на изследването, дисертантът внимателно анализира детерминантите на развитието на лозаро-винарския сектор и на тази база прави важния избор на стратегическото планиране като актуален и социално значим проблем, чието решаване ще допринесе за обогатяване на теорията и практиката. Отново потвърждавам моята положителна оценка за правилния стратегически избор на основния изследователски проблем, на неговата актуалност и значимост.

3. Цел, задачи, хипотези и методи на изследване

Въз основа на направения литературен обзор, резултати от предишни изследвания и откритите нерешени проблеми доц. д-р П. Борисов си поставя като основна цел анализ и стратегическа ориентация на конкурентоспособността на лозаро-винарския сектор. Тази обща цел добре е декомпозирана в три подцели:

- определяне ролята на стратегическото планиране при управлението на конкурентоспособността;
- идентифициране на процесните детайли, които оказват прагово изменение върху конкурентоспособността;
- дефиниране на стратегическите инструменти за повишаване на конкурентоспособността на сектора.

Приемам главната цел и подцелите като акцентирам върху първата подцел като фундаментална за изследването.

Считам, че много добре е формулирана основната теза, която всъщност е научна хипотеза, защото се поставя на проверка за достоверност. По същия начин оценявам тестваните шест изследователски хипотези, които по съдържание са работни хипотези, тъй като още при формулировката им доц. д-р П. Борисов е

имал повече или по-малко представа за техния верен отговор. Независимо от това, хипотезите, на които този дисертационен труд ще даде отговор са заключения, чиято истинност трябва да се докаже.

За постигане на поставените цели логически много добре са формулирани 9 конкретни задачи, като една част от тях могат да се изпълнят последователно, но други могат да се реализират едновременно.

За предмет на научното изследване приемам стратегическото планиране на конкурентоспособността, е за обект - лозаро-винарския сектор и съвкупността от предприятия в него. Като изследовател в областта на икономиката на преработвателната промишленост оценявам високо концептуалния избор на дисертанта за предмет лозаро-винарските предприятия, които съдържат двата основни елемента за генериране на стойност във веригата на сектора.

При избора на изследователска стратегия доц. д-р П. Борисов убедително аргументира холистичния подход, като основен подход за осъществяване на изследването. На определени места при анализиране на факторите на конкурентоспособността е приложен и диференцирания подход.

На различни места в дисертационния труд установих, че конкурентоспособността се дефинира с различни термини като социално-икономическа категория, система, процес. Считаю, че доц. д-р П. Борисов правилно използва на различни части от изследването различни термини за конкурентоспособността, като се ориентира към следното теоретично съдържание:

- категория: като понятие, отразяващо съществените свойства и отношения между конкурентоспособността и бизнес средата;
- система: като съвкупност от елементи и връзки с главни компоненти силните страни на предприятията, формиращи тяхната конкурентоспособност;
- процес: като динамично изменение на конкурентоспособността в резултат на влиянието на детерминантите и факторите върху нея.

4. Онагледеност и представяне на получените резултати

Дисертационният труд е много добре онагледен. В него са включени голям брой фигури (82) и таблици (67). В една част от фигурите са включени графики, а в друга - диаграми.

Удоволствие е да се чете и рецензира такава дисертация.

Всички таблици, фигури, графики и диаграми са добре оформени и номерирани, като се посочва ясно и точно източника (авторски продукт или заемстване от литературен източник).

Считаю, че по критерия "онагледеност и представяне на резултатите" дисертацията е на много високо равнище.

5. Обсъждане на резултатите и използване на литература

Дисертационният труд е сравнително голям по обем - 346 страници, включително и приложенията, които са 14 страници. Този голям и за стандартите на голяма докторска дисертация обем е дал възможност на доц. д-р П. Борисов да разгърне нетрадиционната структура.

Давам положителна оценка на структурата на дисертационния труд. В нетрадиционен стил са оформени шест глави, увод и заключение. В първата глава убедително е представена концептуалната рамка на предмета на изследване. Втората глава адаптира рамката към обекта на изследване.

В трета, четвърта и пета глави авторът правилно декомпозира изследването последователно към:

- лозаро-винарския сектор;
- лозаро-винарските предприятия;
- плановете дейности на лозаро-винарските предприятия.

В шестата глава със задълбочена обосновка и в прагматичен стил са предложени нови технологии за стратегиране на конкурентоспособността, идентифициране на силните и слабите страни, заплахите и възможностите при управлението на конкурентоспособността, нов концептуален подход за управление на промяната за постигане на по-високо ниво на конкурентоспособност и оригинален модел на финансово-иновационна система.

Впечатлен съм от инструментариума, който доц. д-р П. Борисов използва за разработката на дисертацията. На стр. 90-92 той предлага оригинален аналитичен апарат, чрез който да се анализира и оцени конкурентоспособността на лозаро-винарските предприятия. Като използва и понятия от компютърните науки, той конструира система от индикатори, включваща драйвъри, маркери и показатели за оценка на конкурентоспособността на предприятията. Тази система успешно е свързана с иманентните белези на конкурентоспособността.

Оценявам този инструментариум като значим научен принос независимо, че не е посочен в справката за приносите. Като имам предвид, че след това от фазата на диагностиката, този инструментариум се използва във фазата на стратегическото планиране, приносът придобива приложен аспект.

По друг начин е конструирано изследването на конкурентоспособността на макро ниво, където са адаптирани резултати от колективни изследвания и литературни източници. Тук ми е трудно да асимилирам компонентите на системата „детерминанти-фактори-индикатори“ и отъждествяването им с понятието „индикатори“.

В дисертационния труд са използвани и цитирани 233 литературни източника, които се разпределят по видове, както следва:

- на кирилица-136
- на латиница – 97

Литературата е подредена добре, а цитирането е извършено коректно. Има много източници от последните години, което показва, че доц. д-р П. Борисов е проучил съвременното състояние на проблема.

6. Приноси на дисертационния труд

Запознаването ми с дисертационния труд ми даде убедителни аргументи да приема справката за приносите като определено считам, че в нея се съдържат значими приноси, съответстващи на претенциите на представения дисертационен труд.

Оценявам като значими в теоретико-методологичен аспект следните приноси:

- изяснената същност на стратегическото планиране като подход за управление на конкурентоспособността;
- концептуалната рамка за диагностика и оценка на основните фактори;
- подходът за анализ и управление на промяната за повишаване на конкурентоспособността;
- моделът за финансово-иновационна система за повишаване на конкурентоспособността;
- изяснената същност на категорията „конкурентоспособност” на лозаро-винарските предприятия.

Значими в научно-приложен аспект определям следните приноси:

- диагностицираната и оценена конкурентоспособност на лозаро-винарския сектор;
- установеното влияние на основните фактори на конкурентоспособността на лозаро-винарските предприятия;
- оцененото приложение на стратегическия подход в управлението на конкурентоспособността;
- установените нужди на лозаро-винарските предприятия за конкурентно развитие.

Като разграничавам понятията „концептуална рамка” и „система”, считам, че в дисертационния труд се съдържат още следните два приноса:

- системата „иманентни белези – драйвъри-маркери-показатели” формирана като аналитичен инструментариум за изследване на конкурентноспособността на лозаро-винарските предприятия
- приложението на тази система като инструментариум за стратегическо планиране на конкурентноспособността.

Като обобщение считам, че приносите са резултат от разработката на дисертационния труд и са лично дело на доц. д-р П. Борисов.

7. Критични бележки и препоръки

Нямам съществени критични бележки, които заслужават да се отбележат. На определени места в текста изложението е от първо лице, множествено число, а всъщност дисертационният труд е лично дело.

Имам следните въпроси:

1. Каква е разликата, която се прави между „стратегическо управление” и „стратегически подход в управлението”?
2. На стр. 272 е посочена като стратегическа цел 1: „Създаване на умения и компетенции в сферата на стратегическото планиране”. Какви конкретни умения (от една страна) и какви конкретни компетенции (от друга страна) дефинира тази цел?
3. Какво е съдържанието, което докторантът влага в понятията „детерминанти” и „фактори”?

8. Публикувани статии и цитирания

По дисертационния труд са публикувани и посочени 20 научни труда за периода 2011 – 2020 год., които се разпределят така:

- самостоятелни – 4 броя;
- в съавторство – 16 броя.

В 13 от колективните публикации водещ автор е докторантът.

Публикациите са в авторитетни научни издания.

Представен е и списък на участията в 5 национални и 7 международни научни форуми.

От представените публикации и цитирания установявам, че са налице всички доказателства за изпълнение на националните минимални критерии, съгласно ЗРАСРБ за присъждане на научната степен „доктор на науките”.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ:

Въз основа на научените и приложените от кандидата различни методи на изследване, правилно изведените експерименти, направените обобщения и изводи, считам, че представеният дисертационен труд отговаря на изискванията на ЗРАСРБ и Правилника на Аграрния университет за неговото приложение, което ми дава основание да го оценя **ПОЛОЖИТЕЛНО**.

Позволявам си да предложа на почитаемото Научно жури също да гласува положително и да присъди на **доц. д-р Петър Борисов Борисов** научна степен **„доктор на науките“** по научната специалност „Организация и управление на производството“.

Дата: 26.10.2020

РЕЦЕНЗЕНТ:

(проф. д.ик.н. А. Конарев)